

jegyzőséggel összemerve,” — hiszen városa erősen összekuszált pénzügyei kibogozása, az újabb és újabb csapatok kiállítása és még többnek az elszállásolása minden szabadidejét igénybe vette.

Itt azonban azt remélte, hogy ideje marad irodalmi terveinek megvalósítására. Egy jó néplapot szeretett volna indítani és a széles népi rétegek számára verseket írni és kiadni olcsón, füzetes alakban. Ezek megvalósulásában reménykedve vállalta a hozzá méltatlan hivatali beosztást és ezekért interveniált heteken át a miniszterénél, Szemerélnél.

A bekövetkező történelmi katasztrófa a forradalom leverésével együtt megsemmisítette a költő nagyszerű, népnevelő irodalmi terveit is és évekre szárnyát szegte a forradalom győzelmei által táplált lendületes alkotó kedvének.

Dánielisz Endre

Arany János levele Csengery Antalhoz

P. A. Dethier, Konstantinápolyban élő történész, 1869-ben lett a M. Tud. Akadémia kültagja és 1881-ben halt meg. Ez a tagság számos kapcsolat eredményeként született. Része volt a sztambuli Corvinák felderítésében.¹ Az Akadémia kiadásában megjelent egy tanulmánya.² Elfogadásáról Arany 1867-ben értesíti őt és tudatja vele, hogy fordítását Henszmannra bízták.³ Egy másik — nagy port felvert — kiadványával sok dolga akadt Aranyknak. Ez a mű *Kritobülosz* „II. Mohamed élete” című források kiadvány, amelynek görög eredetijét és francia fordítását Dethier rendezte sajtó alá a Mon. Hung. Hist. XXI. 1—2. kötetenként.⁴ A görög szövegben azonban sajtóhibák maradtak s ezért az Akadémia elrendelte bezúzását. Csak néhány példány maradt belőle. Az akadémiai könyvtárban is van három, de címlapja hiányzik mindegyiknek.

Ezt a kiadványt már 1865. III. 31-i levelében említi Arany.⁵ 1870. szept. 22-i és okt. 19-i levélfogalmazványában intézkedik a szerzői honorárium folyósítása dolgában. 1871. márc. 2-án azt írja Toldy Ferencnek, hogy amint a Duna jege és a hajózás megindul, küldik Bécsből ládáknak a könyveket.⁶ A szállítmányért nagyobb vámot róttak az Akadémiára, Arany beadványban elengedését kéri a pénzügyminisztertől.⁷

A most közreadandó levél 1871. február 21-ről — a hátlapján látható régi feljegyzés szerint — Csengery Antalhoz íródott és szintén a Dethier-üggyel foglalkozik. Amíg 1870 nyarát Arany Karlsbadban töltötte,⁸ Gyulai Pál helyettesítette főttkári székében. Dethiert így követeléseivel hozzá irányították. Arany hazaérkezvén nem ismeri ki magát az ügy állásában, a leveleket jó barátjához, Csengery Antalhoz továbbítja. Dethier újabb sürgetésére kéri Csengeryt, hogy tisztázza a pénzügyi helyzetet. Felvilágosítást kér Dethier számára a kiadványok hazaszállítása ügyében is.

A levél szövege így hangzik:

Magyar Tudományos Akadémia

Tisztelt Barátom,

Már ismét üldözik Dethier részéről valami váltóval szegény Gyulait, ki a múlt nyáron engem helyettesítvén, Dethier azt hiszi, hogy az egész ügy az ő kezében van. Tudniillik, én, az ősszel hazajöve, annyira zavarban találtam ez utalványozási ügyet, s annyira nem tudtam a dolog állását, hogy Dethiernek nem lehetett írnom, s egyebet sem tehettem, mint hozzád küldözöm leveleit, a váltókat pedig (miután ezeket *rögtön* vagy honorálni vagy megtagadni kellett) rendre utalványoznom. Ha ma jön a váltó, ismét el kell fogadnom, mert ha elutasítom, Dethier hitele tönkre van téve.

Kérlek alázatosan, méltóztassál D. nálad levő leveleiből s számadási jegyzeteiből e dolgot, a számadás dolgát, annyira tisztába hozni, hogy ne legyek kénytelen így a sötétben tapogatni. Ezenkívül D. leveleiben más dolgok is vannak, melyekre választ vár: ilyen, s a legfontosabb, a nyomtatványok hazaszállítása, mely szintén roppant pénzbe kerül, s melyről a Bizottságnak mielőbb határoznia kell.

Méltóztassál tehát e sürgetős ügyben valahára a kellő világosítást megadni.

Tisztelettel Pesten 1871. febr. 21.

igaz barátod Arany

A levél az Ernst-gyűjteményből került elő, s most a jelen sorok írójának tulajdonában van.

Scheiber Sándor

¹ GERGELY PÁL: Arany János és az Akadémia. Bp., 1957. 33.

² P. A. DETHIER: Augusteon vagy Nagy-Justinian óriás lovasszobra... Pest, 1868.

³ GERGELY PÁL: I. m. 124.

⁴ Βίος τοῦ Μωαμεθῆ; Vie de Mahomet II. Magyarul: II. Mehemet élete. Ford.: SZABÓ KÁROLY. Bp., 1875.

⁵ Fogalmazvány az Akadémia kéziratárában.

⁶ GERGELY PÁL: I. m. 62.

⁷ GERGELY PÁL: I. m. 64.

⁸ MOLNÁR BÉLA: Arany János Karlsbadban. Gyoma, 1933. 21.